

Barcelona Tribuna, 11 de març de 2013

El moment econòmic: dues visions

El títol de la meva intervenció d'avui respon, els ho confesso, a un desconcert. Sobre les dades del moment podem construir una interpretació optimista de la realitat o una interpretació pessimista. El meu vessant acadèmic s'inclina més, em temo, cap a la interpretació pessimista, o potser hauria de dir que s'hi inclinava fa tres setmanes quan vaig posar títol a aquesta intervenció. Però la consciència del polític em diu que cal ser positiu, copsar la presència de llavors d'un bon futur i fixar la mirada en una perspectiva llarga, que per a un economista optimista, com jo mateix, relativitza els mals moments. Pensava en tot això mentre llegia una novel·la recent d'Ian McEwan i em vaig trobar amb el següent paràgraf:

“En els anys setanta, l'ànim britànic era autoflagel·lador i hi havia una disposició general a assumir que tots els països del món, inclòs l'Alt Volta, estaven a punt de deixar-nos molt enrere”.

I mireu on és avui el Regne Unit! Tinguem-ho, doncs, present. Cap situació és irreversible. Ara bé, els mals moments no milloren automàticament. Cal treballar-hi.

En paraules de Robert Kennedy: “El futur no és un regal, és un assoliment”.

Sobre el moment econòmic, principalment europeu

En relació amb la situació, per exemple, de fa un any, hi ha hagut una millora del panorama econòmic europeu en un aspecte fonamental: s'han esvaït en gran mesura els dubtes del món sobre la irreversibilitat de l'euro, tot i que no podem dir, encara, que s'hagin esvaït de manera absoluta ni definitiva. Dos pronunciaments han estat decisius en aquest tomb. D'una banda, l'anunci el juliol del president del Banc Central Europeu, Mario Draghi, en el sentit que faria tot el necessari i sense límit per assegurar la irreversibilitat de l'euro (i no hi ha dubte que amb la compra de deute en el mercat secundari disposa de l'instrument necessari per fer-ho possible). I d'altra el del ministre de finances alemany, Wolfgang

Schäuble, l'octubre passat, expressant un posicionament inequívoc a favor de mantenir Grècia dintre de la zona euro.

La importància d'aquest tomb no es pot subestimar. Però, dit això, no hi ha gaires bones notícies addicionals pel que fa a Europa (encara que sí que n'hi va haver la setmana passada pel que fa als Estats Units). El conjunt de la zona euro voreja la recessió (2012: -0,6%, 2013: -0.3%), i el sud hi és plenament. L'any 2013 no serà bo. Tampoc no és un fet positiu que a Alemanya, a la Comissió Europea i al BCE, els costi reconèixer que un programa d'ajust fiscal efectiu i sostenible s'ha de basar en reformes estructurals i ha de vigilar que en moments com l'actual els efectes negatius sobre el creixement de les polítiques contractives no cancel·lin els efectes beneficiosos de la consolidació fiscal. En aquests moments a Europa toca moderació i un ritme clar, però pausat, de consolidació fiscal. Això ho haurien d'entendre els nostres amics alemanys. Seria una llàstima que no ho veiessin fins que la recessió els afectés a ells mateixos, i quan hagi tingut ja conseqüències molt doloroses per a molts ciutadans europeus.

Mirant més cap a l'horitzó, cal constatar que la Unió Europea avança, molt lentament, a batzegades, amb decisions in extremis i de crisi en crisi, però avança. La Unió Europea ha estat i és un èxit. Ha garantit la pau a Europa i ha creat un mercat comú exemplar. Ha establert una moneda i està superant, confiem-hi, les turbulències del sistema financer i del deute. La unió bancària en procés de creació serà un pas endavant. És cert que, com es diu sovint, la consolidació de l'Europa unida, que només serà possible si hi ha convergència en els nivells de benestar del diferents estats membres, demanarà tard o d'hora la mutualització de riscos. D'això, però, encara som molt lluny. No tenim, a nivell europeu, ni sistema de pensions ni assegurança de dipòsits ni assegurança d'atur.

És habitual avui remarcar que als Estats Units el pas decisiu de la mutualització es va donar el 1790 quan Alexander Hamilton, secretari del Tresor, va fer aprovar al Congrés l'assumpció pel govern federal del deute públic dels Estats integrants de la Unió. Però no hem d'oblidar que Hamilton era secretari del Tresor del primer govern format per una presidència resultant d'una elecció democràtica directa. És molt possible que a Europa no puguem donar passos seriosos cap a la mutualització fins que no disposem d'una estructura política europea amb un executiu amb més força democràtica, i per tant més fort, i en particular amb una presidència elegida o bé pel Parlament europeu o bé directament pels ciutadans europeus (personalment preferiria aquesta segona opció perquè l'elecció

directa implicaria els mateixos ciutadans, i això la credibilitat d'Europa ho necessita). La unió monetària va ser possible amb les estructures polítiques (democràtiques però molt indirectes) derivades del Tractat de Roma i tots els seus successors. El que els alemanys anomenen la "unió de transferències" només serà possible amb un aprofundiment previ de l'arrelament democràtic de les institucions europees. Aquest seria, a més, el millor antídoto contra els euroescepticismes de tota mena.

Em temo que es deriva del que us acabo de dir que haurem de conviure encara molts anys amb una Europa econòmicament no mutualitzada, la qual cosa serà problemàtica si, com podem veure ara mateix, no sempre tots els estats membres es troben sincronitzats sobre el mateix cicle econòmic. És comprensible que en aquest context, i ara ja parlo de casa nostra, apareguin sentiments de dubte respecte a Europa. Ens haurem equivocat? Hauríem de rectificar? Hauríem de sortir de l'euro? Permeteu-me afirmar amb rotunditat que no. Que fora de la UE i de l'eurozona les nostres perspectives econòmiques i polítiques serien pitjors. N'estic totalment convençut. Europa per a nosaltres ha estat, i tornarà a ser, prosperitat i un repertori de models a seguir, alhora que seguretat jurídica i política.

Les perspectives espanyoles

A dia d'avui podríem ser pessimistes sobre la situació espanyola. La continuació de la recessió només pot anar incrementant l'atur i dificultant la recuperació dels bancs. Però convé que ens fixem en els senyals positius, i d'aquests el més notable és el fet evident que l'economia espanyola està recuperant competitivitat. Certament, patir la crisi és una manera dolorosa de recuperar-la, però pitjor seria passar pel mal tràngol i no recuperar-la. Ara bé, hem de ser realistes: si no sortim de la recessió el crèdit no es recuperarà i serà molt difícil crear ocupació o mantenir la dinàmica exportadora i internacionalitzadora. Serà especialment difícil per a les petites i mitjanes empreses.

Per moderar la recessió al sud d'Europa l'actitud del nord, principalment d'Alemanya, pel que fa a les polítiques monetàries i fiscals, serà crucial. En particular, cal, sense qüestionar l'objectiu de l'estabilitat pressupostària -però sí el seu ritme- una política fiscal menys contractiva, la qual cosa es tradueix, en el cas espanyol, en objectius de dèficit per a aquest any i per al següent que impliquin una convergència no tan ràpida cap a l'estabilitat. El Govern espanyol ho ha entès i així ho ha reclamat a Europa. El Govern de la Generalitat

també ho ha fet. Sembla que la Comissió Europea també ho ha entès i que ben aviat s'acordarà donar més temps a Espanya per arribar a l'estabilitat. En particular, l'objectiu per al 2013 es podria fixar a un nivell superior a l'actual 4.5% del PIB.

Com sabeu, el repartiment de l'objectiu de dèficit entre l'Administració central i les autonomies és cosa de la Administració central. Al nostre parer, aquesta ha repartit els esforços previstos a dia d'avui *pro domo sua*. No és un repartiment justificable des del punt de vista de l'efectivitat macroeconòmica (no hi ha raó per pensar que els multiplicadors de la despesa central siguin més alts que els de les autonomies) ni tampoc de l'efectivitat política (que demanaria equilibri i generació de complicitats en l'articulació de l'esforç col·lectiu). Potser es tracta simplement que qui pren decisions té una tendència natural a desplaçar el cost cap a una altra banda. Però crec que hi ha una raó més sistemàtica i de conseqüències polítiques a llarg termini. Es tractaria més aviat d'impulsar una estratègia que aprofités la crisi per induir a un aprimament selectiu i asimètric de les administracions públiques. Es pretendria que quan sortíssim de la crisi l'estructura autonòmica s'hagués reduït molt més que la de l'administració central i que, evidentment, això tingués un reflex contundent en les competències i en la capacitat de prendre decisions. En definitiva, es tractaria d'aprofitar la crisi per recentralitzar.

No voldria concloure aquesta discussió sense fer constar que el debat sobre l'objectiu de dèficit (espanyol o català) és quelcom més que una avaluació tècnica sobre l'impacte de polítiques més o menys expansives en la situació macroeconòmica (el creixement, l'atur). Això és important, però vull fer constar que aquestes polítiques macroeconòmiques s'executen sobre persones i que més o menys austeritat vol dir més o menys patiment per als ciutadans. Infligir-lo només pot estar justificat si serveix per a alguna cosa, si té un sentit; en el nostre cas, per restaurar l'equilibri i induir el creixement. En aquests moments una política d'austeritat molt dura no produirà els resultats macroeconòmics desitjats. I, per tant, el patiment que s'hauria d'infligir no pot justificar-se i caldria evitar-lo. O, millor dit, cal no anar més enllà del que ara i aquí sigui raonablement efectiu.

Catalunya: què ens convé

Serà impossible no centrar aquesta part de la meva exposició en els reptes fiscals, però abans deixeu-me expressar molt breument quins són, en la meva opinió, els punts comparativament forts de l'economia catalana i, per tant, aquells sobre els quals hauríem de bastir idealment el nostre futur:

1. Disposem d'una tradició industrial i empresarial sòlida i diversificada. Per descomptat, cal entendre el concepte "indústria" en un sentit molt ampli.

2. Tenim una economia creixentment internacionalitzada, que no vol dir només exportadora. No hi ha dubte que Catalunya, amb molts sacrificis, està guanyant competitivitat. És important insistir en aquesta direcció. L'exportació, per exemple, ens convé fomentar-la tant en el mercat interior protegit d'oscil·lacions en els tipus de canvi, que avui per nosaltres és la zona euro, com arreu: nord, sud, est i oest. Per cert, no tenim ni la més mínima intenció de renunciar a l'acció econòmica exterior.

3. La connectivitat de la nostra economia és alta, però convé que ho sigui més. Temes com l'aeroport del Prat i el corredor mediterrani són claus.

4. Disposem d'un gruix d'empreses raonablement grans i ben capitalitzades. Per al repte de la internacionalització és essencial que en disposem de moltes més. Afegeixo en aquest punt que la disponibilitat de crèdit per a les empreses (i per al públic) convé que sigui en les mateixes condicions, de tipus d'interès i altres, que las que prevalen als països centrals d'Europa.

5. Una responsabilitat pública bàsica és garantir la provisió, per mitjans públics o privats, de serveis educatius de qualitat a tots els nivells i de totes les varietats (incloc entre aquestes la recerca bàsica, tecnològica, clínica, etc). No partim de zero, evidentment, però cal entendre que el repte de la competitivitat passa necessàriament per aquí.

6. Tenim una gran capital, que és un dels nostres grans actius de futur

Millorar en tots aquests fronts no és qüestió només de diners. És qüestió també de voluntat, nostra i, com són ara les coses, d'altres. Així, pel que fa a les infraestructures de connexió (per exemple, l'aeroport del Prat) i a la presa de decisions sobre la formació del capital humà (per exemple les universitats) la legislació estatal ens frena molt, per uniformadora, centralista i antiga.

I ara els presentaré algunes consideracions sobre el repte fiscal.

1. L'objectiu d'estabilitat fiscal, assumida la seva consecució a un ritme adequat, és bo. És de sentit comú que la proporció de deute sobre el PIB no pot augmentar indefinidament. A més, la necessitat de préstecs crea dependència, que pot ser extrema en situacions extremes, com l'actual, i perillosa per als autogovernos fràgils.
2. Amb un mecanisme d'ingressos com el que ara disposa la Generalitat, i donada la situació macroeconòmica espanyola i europea, el ritme d'ajust cap a l'estabilitat fiscal hauria de ser suau: la recessió limita els ingressos i, per tant, un ritme ràpid obligaria a retallades de despesa que serien poc recomanables, tant per l'efecte contractiu sobre la demanda agregada com pel deteriorament que generaria en els serveis públics. Per exemple, el ritme podria ser de $\frac{1}{2}$ punt cada any durant els propers quatre anys.
3. Com és ben sabut ambicionem un mecanisme d'ingressos completament diferent a l'actual, basat en una hisenda pròpia i en l'accés directe als recursos fiscals generats a Catalunya.
4. Em referiré ara més específicament als desafiaments fiscals per a aquest any 2013. Al 2012 hem fet un dèficit de l'1,96% sobre el PIB, diguem 2%. Els ingressos pel mecanisme de finançament seran aquest any aproximadament els mateixos que el 2012 (de fet, són un 1% inferior). Suposem per un moment que ens fixéssim el mateix objectiu de dèficit per al 2013, és a dir, un 2%. Voldria dir això que podríem simplement repetir el que vam fer el 2012? De cap manera! Considerin les següents fonts de tensió pressupostària per a l'exercici, que ara tot just ha començat:

- Interessos: augmenten en 300 M€

- Pagament dels finançaments estructurats: augmenten en, aproximadament 150 M€. Es tracta dels pagaments d'algunes grans obres ja fetes, totalment o parcialment (la ciutat de la Justícia, presons, la Línia 9...), que no es van pagar amb despesa pressupostada precisament perquè no pesessin sobre el pressupost en el seu moment. Pesen ara i pesen molt! I van en augment. Aquesta categoria de despeses són una llosa sobre les finances de la Generalitat. M'imagino que en el seu moment potser es va pensar que d'alguns d'aquests pagaments se'n faria càrrec l'Estat via la DA 3a de l'Estatut. Fóra lògic que fos així, ja que aquesta disposició preveia despeses per a infraestructures. Però l'Estat, a partir del darrer any de la legislatura anterior, va decidir saltar-se aquest compromís. Hem d'aprendre les lliçons de tot això i segurament retornar als plantejaments tradicionals: les inversions que es poden atendre cada any són les que es poden pressupostar cada any. Hi pot haver alguna excepció, però ha de ser puntual i estratègicament justificada (i en tot cas hi ha d'haver un límit modest a les obligacions de pagament que es contrauen per al futur).
- Aquest any 2012 hem tingut uns ingressos per concessions de 1.343 M€. Això ens ha permès atendre despeses importants que d'altra manera no hauríem pogut atendre. No és gens probable que la possibilitat d'ingressos addicionals es repeteixi en la mateixa mesura per a l'any 2013.

És a dir, si per a aquest any tinguéssim un objectiu de dèficit del 2% i si partíssim de la despesa efectiva de l'any passat (la qual cosa vol dir partir d'una situació on, per exemple, repetíssim totes les mesures sobre remuneracions dels treballadors públics que llavors es varen prendre) encara hauríem de fer un ajust d'uns 1.800 M€. Simplement perquè els interessos i els pagaments estructurats pugen, i perquè cada any fem ajustos que, poc o molt, no són recurrents.

Oficialment, a dia d'avui tenim com a objectiu no el 2% sinó el 0.7%, la qual cosa significa afegir 2.600 M€ als 1.800 M€ (que, sumats, donaria la molt destacable xifra de 4.400 M€). És un ajustament simplement impossible. I que no beneficiaria ningú.

Cal tenir present que no és a les nostres mans confeccionar el pressupost que fóra més convenient aquest any. I no ho dic per qüestió de normativa, ni tan sols per un desig d'evitar la insubmissió o el voluntarisme comptable, sinó perquè, en aquests

moments pressupostos i tresoreria es confonen, son el mateix. No ens serviria de res confegir un pressupost amb un 2% de dèficit si ningú ens atorga el crèdit necessari per finançar-lo. En la situació present només tenim un finançador que és el Tesoro. Per tant, el que es requereix és un acord amb l'Estat. Un acord, no un favor, no una *dàdiva*. L'Estat ha d'entendre que aquest acord, que hauria de romandre en el terreny econòmic i no entrar en condicionalitats polítiques, ens convé a tots, que en la delicadíssima situació actual, on encara poden tornar a concentrar-se els núvols sobre Europa, la col·laboració en la consolidació fiscal entre el Govern de l'Estat i el de Catalunya enviaria un missatge tranquil·litzador, certament més tranquil·litzador que si no hi és.

Catalunya: els dilemes de la governabilitat

Diria que la situació político-institucional catalana del moment està marcada per les característiques següents:

1. La debilitat política i jurídica de la Generalitat. La qualitat del nostre autogovern mai no ha estat gaire bona. I ha anat empitjorant amb els anys, fins a arribar a un punt que no satisfà les aspiracions d'una gran majoria de catalans. No els farà el llistat de temes problemàtics perquè és massa llarg i el coneixen prou bé. En essència podríem dir que el camí que nosaltres pensàvem obert, o potencialment obert, en els temps de la transició democràtica s'ha anat tancant i avui, a Espanya, predomina la concepció homogeneïtzadora i centralitzadora d'entendre l'Estat. I és en aquesta direcció que Espanya camina. La debilitat de la Generalitat es complica per la seva pròpia dimensió. Si es disposa d'un autogovern vertader, una dimensió gran d'una administració la fa potent, però si l'autogovern es fràgil (en particular si no es recapten els impostos o no es té accés al crèdit) una gran dimensió debilita. Inevitablement la institució, en el nostre cas la Generalitat, s'ha de preocupar que el seu funcionament diari no es col·lapsi, que els seus centenars de milers de treballadors cobrin a fi de mes, que els serveis públics es proveeixin. En aquestes condicions la capacitat de maniobra és limitada.
2. Per la raó que els acabo d'explicar és molt important no confondre la vitalitat i la força política -ja no parlo de l'econòmica o social- de Catalunya amb la vitalitat i la força política de la Generalitat. En funció de les circumstàncies històriques, Catalunya s'ha

expressat institucionalment de moltes maneres. Si pensem només en els darrers 100 anys hem tingut moments de protagonisme de les diputacions (la Mancomunitat) i moments de protagonisme municipal (alguns moments del franquisme), o també de la societat civil. Fóra un error molt considerable pensar que hi ha hagut un canvi qualitatiu. Seguim com sempre. La Generalitat és una eina més; en aquests moments, com he dit, molt debilitada. En les hores actuals hem d'assegurar-nos que totes les eines estiguin en condicions de fer servei.

3. ¿Hi ha alternativa a la gestió de l'administració pública de Catalunya (no em refereixo a la local) per part de governs emanats del Parlament de Catalunya? Pot semblar una pregunta estranya. Però en termes polítics no ho és. En un context com l'actual, de debilitat creixent de la institució de la Generalitat i, per raó de la crisi, d'un gran desgast en l'assumpció de responsabilitats de gestió, hi ha un límit a la capacitat de les formacions polítiques catalanes a assumir-les. Perquè una cosa és afrontar les dificultats de la crisi i una altra fer-ho sota l'afegit d'actituds coercitives i disciplinàries per part del Govern central, actituds d'inspiració -no ens deixem desorientar sobre això- molt poc europees. El Govern Central ha de saber que, ja sigui per disseny conscient ja sigui per accident, es pot trobar fent, d'una manera declarada, de virrei de Catalunya. No ens agradaria que s'arribés en aquest punt i, evidentment, no ens agradarà si s'hi arriba. I ens sorprendria que fos agradós, o una temptació, per al Govern central.
4. Les darreres eleccions han determinat una composició complexa del Parlament de Catalunya. I, és clar, s'ha suscitat la pregunta de si Catalunya és governable. Jo crec que els catalans volen que la Generalitat, malgrat les seves limitacions actuals, es gestioni a partir de la sobirania que s'expressa en el Parlament de Catalunya. I aquesta és la responsabilitat que hem acceptat des de CiU. Hauríem preferit no fer-ho sols. I continuem completament desitjosos de no fer-ho sols. Entenem, donades les circumstàncies, que formacions polítiques partidàries de la governabilitat no vulguin entrar al Govern. Però els demanem, en reciprocitat, que entenguin, com estic segur que entenen els catalans, que estar al Govern -potser avui més que en altres ocasions- té les seves servituds. Governar en temps de crisi com els actuals requereix certament matisar la fermesa amb la flexibilitat, però també, malauradament, més decisions ingrates que satisfaccions a curt.

Moltes gràcies.